

Справа «Грузинська робітничка партія проти Грузії»

(“Georgian Labour Party v. Georgia”)

У рішенні, ухваленому 8 липня 2008 року у справі *«Грузинська робітничка партія проти Грузії»*, Суд постановив, що:

- партія-заявник може виступати в ролі «потерпілої сторони» відповідно до ст. 34 Конвенції (право на індивідуальні заяви) та подавати заяву про порушення ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції (право на вільні вибори);
- не було порушено ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції стосовно запровадження 27 лютого 2004 року нової системи реєстрації виборців на повторних парламентських виборах 28 березня 2004 року;
- не було порушено ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції стосовно складу виборчих комісій у вищезазначений час;
- мало місце порушення ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції стосовно позбавлення виборчих прав громадян в адміністративно-територіальних районах Хуло та Кобулеті;
- не було порушено ст. 14 Конвенції (заборона дискримінації) щодо ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 10 043 євро на відшкодування судових витрат та постановив, що визнання порушення Конвенції є достатньою компенсацією йому моральної шкоди.

Обставини справи

Грузинська робітничка партія (далі – ГРП) є політичною партією, керівництво якої знаходиться у м. Тбілісі (Грузія).

2 листопада 2003 року у Грузії відбулися загальні парламентські вибори. За результатами підрахунку голосів на основі пропорційної системи заявник набрав 12,14 % усіх голосів виборців, що становило 20 із 150 депутатських місць у парламенті.

22 листопада 2003 року в результаті так званої «Революції троянд» перша сесія новообраного парламенту була зірвана. Президент Грузії Едуард Шеварднадзе подав у відставку, а Верховний суд Грузії скасував результати

виборів, які проводились на пропорційній основі. Також було вирішено провести 4 січня 2004 року президентські вибори, а 28 березня 2004 року – повторні парламентські вибори.

У грудні 2003 року Центральна виборча комісія (далі – ЦВК) Грузії прийняла низку рішень, відповідно до яких виборці, задля того, щоб проголосувати на президентських виборах, повинні були прийти на виборчі дільниці заздалегідь та заповнити спеціальні формуляри. Грузинська робітничка партія та інші опозиційні партії безуспішно оскаржували законність таких рішень у суді. Заявник не подав своєї кандидатури на президентських виборах, а пізніше оскаржив результати виборів у Верховному суді Грузії, проте у задоволенні цієї скарги було відмовлено.

Перед проведенням повторних парламентських виборів ЦВК Грузії прийняла ще одне рішення, яким зобов'язала всі виборчі дільниці опублікувати попередні списки виборців, а самим виборцям порекомендувала переконатися у їх правильності.

Заявник стверджував, що напередодні парламентських виборів новообраний Президент Грузії Міхаїл Саакашвілі публічно висловився, що не дозволить ГРП бути обраною до парламенту.

28 березня 2004 року під час повторних парламентських виборів виборчі дільниці у районах Хуло та Кобулеті, які є адміністративними частинами Автономної Республіки Аджарія (Грузія), не відкрились. Внаслідок цього 60 000 виборців не змогли проголосувати. 2 квітня 2004 року ЦВК Грузії, не обґрунтувавши належним чином свого рішення, видала декрет, яким анулювала результати парламентських виборів у згаданих районах.

Цього ж дня ЦВК оголосила результати виборів. Загалом було пораховано 1 498 012 голосів, з яких ГРП отримала 6,01 %, однак виборчий бар'єр проходження партій у парламент становив 7 %.

Представник заявника у ЦВК, будучи одним із 15-ти її членів, висловився проти оголошення остаточних результатів виборів без попереднього проведення голосування у районах Хуло та Кобулеті, проте Голова ЦВК

відповів, що винною у ситуації, що склалася, була місцева влада. Відтак більшістю голосів було прийняте рішення про оголошення остаточних результатів виборів.

ГРП подала ще одну скаргу до Верховного суду, проте її було відхилено.

Зміст рішення Суду

Партія-заявник скаржилася на проведення повторних парламентських виборів 28 березня 2004 року у Грузії. Предметом скарги було, зокрема, те, що напередодні виборів були змінені правила формування виборчих списків, а склад ЦВК був таким, що більшість його членів були представниками правлячих політичних сил та ігнорували протести ГРП. також заявник скаржився на те, що був позбавлений можливості потрапити в парламент тому, що вибори у двох районах Грузії не були проведені. При цьому він посилався на ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції.

Суд постановив, що у цій справі партія-заявник може виступати в ролі «потерпілої сторони» відповідно до ст. 34 Конвенції.

Суд вважає, що правильне складання виборчих списків є передумовою проведення вільних та справедливих виборів. Забезпечення можливості ефективного здійснення права бути кандидатом на виборах безсумнівно залежало від можливості справедливого здійснення права проголосувати. Відтак, існував достатньо тісний причинно-наслідковий зв'язок між правом партії брати участь у повторних парламентських виборах 28 березня 2004 року та її скаргою на систему реєстрації виборців, яка застосовувалась у цей час.

У світлі ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції будь-яке виборче законодавство повинне бути оцінене крізь призму політичної еволюції конкретної країни таким чином, щоб риси, які є неприйнятними у контексті однієї виборчої системи, могли би бути виправданими у контексті іншої. У розглядуваній справі влада повинна була у дуже стислі строки виправити помилки у виборчих списках за умов «постреволюційної» політичної ситуації. Відтак, внесення за один місяць перед проведенням повторних парламентських виборів 28 березня 2004 року неочікуваних змін у правила реєстрації виборців було, за цих

конкретних умов, таким, що не підлягає критиці у світлі ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції.

Стосовно того, чи аналізована система формування виборчих списків, яка частково перекладала відповідальність за точність їх складання з владних органів на електорат, була сумісною із зобов'язанням держав-учасниць Конвенції забезпечувати вільне вираження думки народу, Суд вирішив, що Грузії потрібно надати у вирішенні цього питання більш широку автономію.

Грузія не є єдиною державою, яка застосувала вищезгадану систему реєстрації виборців: кілька західноєвропейських демократій, зокрема Сполучене Королівство та Португалія, при складанні списків виборців також значною мірою спиралися на індивідуальні заяви громадян.

З огляду на це, аналізована система реєстрації виборців не порушувала право партії-заявниці бути кандидатом на перевиборах. За цих конкретних обставин ця система – до впровадження кращого вирішення проблеми складання списків виборців – не була причиною виборчих зловживань, а навпаки, мала на меті запобігти їм.

Оцінивши конкретні обставини політичної ситуації в Грузії, Суд постановив, що не було порушено право партії-заявниці балотуватись на парламентських виборах у зв'язку із впровадженням 27 лютого 2004 року нової системи реєстрації виборців.

Предметом скарг ГРП було також те, що склад виборчих комісій і процес прийняття ними рішень були такими, що порушували ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції.

Суд дійшов висновку, що склад виборчих комісій на всіх рівнях справді не відповідав політичній системі стримувань і противаг стосовно президентської влади та не забезпечував їх незалежність від зовнішнього політичного тиску. Однак, зважаючи на відсутність будь-яких фактів виборчих правопорушень чи зловживань владою у виборчих комісіях, які б заподіяли шкоду заявнику, Суд вважає, що у цьому випадку не було порушено його прав.

Отож, у цьому аспекті не було порушено ст. 3 Протоколу № 1 до Конвенції.

На думку Суду, нездатність виборців проголосувати на повторних парламентських виборах у районах Хуло та Кобулєті, які відбувалися за пропорційною виборчою системою, повинна аналізуватись відповідно до принципу загального виборчого права. Тому Суд повинен перевірити, чи органи державної влади зробили все, що можна було від них очікувати, аби дати можливість виборцям із вищезгаданих районів взяти участь у повторних виборах, а також проаналізувати те, чи у діях органів влади були ознаки свавілля або ж наявність невідповідності між обмеженням у праві на голосування та законними цілями, які переслідувала держава. При цьому Суд зазначив, що правом представників ГРП було не вигравати повторні парламентські вибори, а бути кандидатом на цих виборах та здійснити це своє право вільно й ефективно.

ЦВК не скасувала Декрет від 2 квітня 2004 року про непроведення повторних парламентських виборів у районах Хуло та Кобулєті. У разі неприйняття цього Декрету найкращим рішенням для ЦВК, яке би відповідало основним принципам верховенства права, було б скасування запланованих виборів у районах Хуло та Кобулєті у формі чіткого формального рішення, на основі відповідного та достатнього обґрунтування причин позбавлення права проголосувати близько 60 000 виборців.

Суд також звернув увагу на те, що після 18 квітня 2004 року Грузія, всупереч її зобов'язанням відповідно до ст. 3 Протоколу № 1 Конвенції, не вчинила жодних подальших дій з метою проведення виборів у згаданих районах.

Беручи до уваги важливість принципу загального виборчого права, Суд не може погодитись із тим, що потреба створення нового парламенту «у розумні строки», була достатнім виправданням неспроможності чи небажання Грузії вжити подальші заходи задля врахування 60 000 голосів аджарських виборців.

Тому Суд постановив, що рішення ЦВК від 2 квітня 2004 року про скасування виборів у районах Хуло та Кобулєті не були достатньо зрозумілими та послідовними. ЦВК не представила належних та достатніх обґрунтувань

своїх рішень, а також не забезпечив адекватних процесуальних заходів захисту від зловживань владою. Більше того, не застосовуючи жодних інших додаткових заходів для організації виборів у районах Хуло та Кобулеті після 18 квітня 2004 року, ЦВК прийняло рішення про закінчення загальнодержавних виборів без жодних переконливих виправдань. Виключення цих двох районів із загального виборчого процесу порушувало принцип верховенства права та мало результатом позбавлення права голосу значної частини населення.

Таким чином, у цій справі мало місце порушення права заявника бути кандидатом на виборах відповідно до ст. 3 Протоколу № 1 Конвенції.

Суд, оцінивши всі матеріали, які були у його розпорядженні, не знайшов жодних свідчень того, що змінені виборчі механізми, зокрема система реєстрації виборців та склад виборчих комісій, чи події, які мали місце у районах Хуло та Кобулеті, мали на меті виключно завдати шкоди заявнику та не впливали на інших кандидатів, які брали участь у виборах.

Отож Суд постановив, що ст. 14 Конвенції, взята у поєднанні зі ст. 3 Протоколу № 1 Конвенції, не була порушена.